

תורת אמך

ביאורי סוגיות והדרכה לימודית

מסכת ברכות -

פרקים ראשון - שלישי

הלכות קריאת שמע

סוגיה ל: הפסק בדיבור בקריאת שמע וברכותיה

נכתב בסייעתא דשמיא

על ידי

אליהו מאיר ליפשיץ

ב"ר חיים שמאי ז"ל

ישיבת ברכת משה, מעלה אדומים

סוגיה ל: הפסק בדיבור בקריאת שמע וברכותיה

רקע

סוגיית הגמ' עוסקת בדין הפסקה בדיבור בקריאת שמע ובברכותיה, ובדין הפסקה בדיבור בקריאת ההלל. הראשונים מביאים מסוגיה זו ראיה שמברכים על הלל בראש חודש למרות שאמירתו אינה מצוה אלא מנהג. אנו נעסוק בדין הפסקה בדיבור בקריאת שמע בלבד.

מקורות

א. גמ' יג: -יד. "ובפרקים שואל וכו'... דלא חשיב עליה דרבינא"

ב. רשב"א ד"ה רבי יהודה

ג. "יראה" ו"כבוד" - הגדרת המושגים

רש"י יג. ד"ה מפני היראה

רא"ש סי' ה ד"ה מתני'

רמב"ם הל' קריאת שמע פ"ב הט"ז

ד. הפסקה לדבר שבקדושה

תוס' יג: ד"ה שואל [תוספות רבי עקיבא איגר פ"ב מ"א אות טו]

תר"י ז: ד"ה ר'

רא"ש סי' ה ד"ה גמ', "והא דאמר באמצע שואל מפני היראה..."

טור סי' סו, "ולענין להפסיק לקדיש... שמפסיק בשבילם"

ה. שו"ע סי' סו סע' א, ג-ד, ומשנה ברורה

רשב"א ד"ה רבי יהודה

רבי יהודה אומר בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב לכל אדם וכו'. ואוקימנא פלוגתייהו בגמרא דלר' מאיר אינו משיב אלא למי שהוא מותר לשאול ולרבי יהודה מיקל דרגא במשיב טפי משואל, ואני תמה, לכולי עלמא מפני מה אינו משיב ואפילו שואל לכל אדם בין ברכה לברכה, דהא אין ברכות מעכבות ואנשי משמר היו קורין אחת ומניחין את השניה ואפילו לכתחלה, אם כן בין ברכה ראשונה לשנייה יפסיק אם רצה ואפילו לשאול שלום לכל אחד! ושמא נאמר, דאף על פי שאין הברכות מעכבות מכל מקום לכתחלה מעכבות ואסור להפסיק ביניהם, ואנשי משמר כיון דלא מטא זמן יוצר אור כדיעבד דמי. ומיהו לא ניחא בהכי אלא כמאן דאמר [יא:] ברכה אחת היא אהבה רבה אבל למאן דאמר יוצר אור קשה לי.

תוספות רבי עקיבא איגר פ"ב מ"א אות טו

כתבו בתוס' [יג: ד"ה שואל]: רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה דאמר אפילו באמצע משיב מפני הכבוד, אם כן נראה שיותר לענות קדיש וקדושה באמצע קריאת שמע דאין לך מפני הכבוד גדול מזה, עד כאן לשונם. ורצונם, כיון דכל הציבור עוסקים באמירת קדושה הוי כמו משיב, ועל כן

דקדקו בלשונם דאין לך מפני הכבוד כו' משמע דמדמו זה ל"משיב". ולפי זה, בשמע קול רעמים דכל הצבור עוסקים בקריאת שמע אפשר לא הוי כ"משיב", ואין לו להפסיק כי אם בין הפרקים דגם שואל מפני הכבוד. והמגן אברהם סי' סו סק"ה על מה שכתוב בשו"ע סי' ג דמפסיק לקדיש באמצע, כתב וזה לשונו דאם פוסק לשאול מפני כבוד בשו"ע סי' ג דמפסיק לקדיש, ומאהאי טעמא נראה לי דאם שמע קול רעמים יפסיק ויברך, ולעניות דעתי יש לדון בזה. ואף על פי כן בתשובה העליתי דהדין עם המגן אברהם.

טור סי' סו, "ולענין להפסיק לקדיש... שמפסיק בשבילם" ולענין להפסיק לקדיש וקדושה ולברכו נחלקו בו הפוסקים. יש אומרים אף על פי ששואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד אינו פוסק דכיון שעוסק בשבחו של מקום אין לו להפסיק בשביל שבח אחר. ובספר מצוות קטן כתב וענין קדיש וקדושה ואמן של האל הקדוש ואמן של שומע תפלה בכל מקום. ויש אומרים שפוסק לכל אפילו באמצע דלא גרע ממה שפוסק לשאול מפני היראה ולהשיב מפני הכבוד, ולזה הסכים אדוני אבי ז"ל. כתב בעל המנהיג: הקורא את שמע וקראו החזן לעמוד בתורה, צריך לעמוד לקרות בתורה לכבוד התורה מקל וחומר מכבוד הבריות ויראתם שמפסיק בשבילם.

הסבר הסוגיה

בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד, ובפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. [משנה יג.]

המשנה מתירה להפסיק באמצע קריאת שמע וברכותיה מפני היראה והכבוד בלבד. האיסור להפסיק באמצע הברכות ברור מאליו, שהרי ברכה היא יחידה אחת, ואין להפסיק בה לעניינים שאינם קשורים בה. החידוש של המשנה הוא שאין להפסיק אף בין ברכה לברכה. הרשב"א [ד"ה רבי יהודה] תמה על חידוש זה, מדוע אין להפסיק בין הברכות, שהרי אנו פוסקים שברכות אינן מעכבות זו את זו. תמיהתו של הרשב"א היא לשיטתו [שו"ת ח"א סי' מז וסי' שיט], שהברכות לא נתקנו כברכות קריאת שמע, ולכן כל ברכה היא יחידה בפני עצמה. לשיטת הרא"ה [יג: ד"ה פי' ובגמרא] שהברכות נתקנו כברכות קריאת שמע, אין מקום לתמיהת הרשב"א, שהרי הברכות מצטרפות יחד עם קריאת שמע למערכת אחת של קבלת עול מלכות שמים, ולכן אסור להפסיק בדיבור מתחילת הברכות ועד סופן¹.

לדעת הרשב"א נראה להסביר שאין איסור להפסיק בין הברכות לבין קריאת שמע², שהרי הברכות לא נתקנו כברכות קריאת שמע, אלא רק בין ברכה לבין חברתה. כל ברכה היא יחידה בפני עצמה, אך כולן משתלבות לכתחילה למערכת אחת, ולכן אסור לכתחילה להפסיק ביניהן.

¹ על מחלוקתם זו של הרשב"א והרא"ה ראה לעיל עמ' 24-25.

² איסור הפסקה בין ברכה שנייה לקריאת שמע הוא מפני שמפסיק בין ברכת "אהבה רבה" לבין ברכת "אמת ויציב".

חשוב להדגיש, וכך מפורש בחיי אדם [כלל ה' סי' יג] ובביאור הלכה [סי' סו סע' ג ד"ה לקדיש], שההיתר להפסיק באמצע ברכה מפני היראה או מפני הכבוד נאמר רק בברכה ארוכה, בברכה קצרה אסור להפסיק, מפני שמילות הברכה אחוזות זו בזו, ובהפסק ביניהן הוא משנה את נוסח הברכה. לפיכך המפסיק בברכה קצרה ביטל את הברכה, וחייב לחזור ולברך. לפי דין זה, היתר המשנה להפסיק באמצע הפרק נאמר רק בהפסקה בטופס הברכה, אך לפתיחת הברכה ולחתימתה יש דין של ברכה קצרה, ואסור להפסיק בהן.

המשנה מחלקת בין אמצע הפרק לבין "בין הפרקים", בין שאלת שלום מפני היראה לבין שאלת שלום מפני הכבוד, ובין שאלת שלום לבין השבת שלום. להלכה אנו פוסקים כר' יהודה, שבאמצע הפרק שואלים מפני היראה ומשיבים מפני הכבוד, ובין הפרקים שואלים מפני הכבוד ומשיבים שלום לכל אדם.

נחלקו הראשונים בהגדרת "מפני היראה" ו"מפני הכבוד". רש"י [יג. ד"ה מפני היראה] מפרש: "מפני היראה - אדם שהוא ירא מפניו שלא יהרגו". הראשונים [רא"ש סי' ה, רשב"א יג: ד"ה מתני'] מקשים על פירוש זה, וכי צריך להשמיע לנו שמותר להפסיק בחשש נפשות, והרי אין דבר העומד בפני פיקוח נפש? הרמב"ם [פ"ב הט"ז] הולך בכיוונו של רש"י, ש"יראה" היא פחד, ופוסק: "מי שהוא מתיירא ממנו כגון מלך או אנס וכיוצא בהן". הרמב"ם הולך אמנם בדרכו של רש"י, אך הסברו שונה מעט, ושוני זה מתרץ את קושיית הראשונים על רש"י. המשנה אינה צריכה לחדש שמותר להפסיק באמצע קריאת שמע מפני פיקוח נפש, אלא היא מחדשת שמותר להפסיק אפילו מפני חשש שיינוק ממנו נזק שאין בו פיקוח נפש.

הרא"ש [סי' ה] והרשב"א [יג: ד"ה מתני'] חולקים על רש"י והרמב"ם, לדעתם "יראה" אינה פחד, אלא חיוב הלכתי ליראה. הפסקה מפני היראה היא הפסקה לומר שלום לרבו או לאביו ואמו שחייב במוראם.

הב"י [סי' סו ד"ה ומ"ש רבינו ופירש רש"י] הולך צעד נוסף, וכותב בשם הרשב"א, שבכלל "יראה" הוא אף אדם הגדול ממנו בחכמה³.

למחלוקת זו השלכה גם להגדרת "מפני הכבוד". לדעת הרמב"ם "מפני הכבוד" מתייחס לאביו ורבו שחייב בכבודם⁴, לדעת הרא"ש "מפני הכבוד" מתייחס לאדם הגדול ממנו בחכמה. לדעת הבית יוסף בשם הרשב"א "מפני הכבוד" מתייחס לאדם שצריך לכבדו מפני עושרו וכדומה.

נראה להסביר שיש הבדל מהותי בין הפסקה באמצע פרק לבין הפסקה בין הפרקים. הפסקה באמצע פרק מהווה איסור, אך חשיבות ההפסקה דוחה את האיסור. הפסקה בין

³ לא הבנתי מהי היראה שיש בפני אדם הגדול ממנו בתורה, איני יודע היכן הרשב"א כותב דין זה, ובחידושים [יג: ד"ה מתני'] מפורש להפך. עיין גם בשו"ת ח"א סי' שכא.

⁴ היה ניתן לומר שגם גדול ממנו בחכמה נכלל ב"מפני הכבוד", אך מהרמב"ם משמע שמפסיק רק לאביו ורבו.

הפרקים אינה מהווה איסור אלא רק כשמפסיק לענייני חולין, הפסקה לצורכי מצוה וקדושה אינה מוגדרת כהפסקה, ומותרת לכתחילה.

חילוק זה נובע מכך שפרק הוא יחידה אחת, וכל הפסקה באמצעו פוגעת בו. קריאת שמע וברכותיה אינן יחידה אחת אלא מערכת המורכבת מיחידות שונות. עניינים הקשורים לכבוד שמים משתלבים במערכת קבלת עול מלכות שמים, ואין איסור להפסיק לצורכם⁵.

על פי הבנה זו ניתן להבין את השיטות השונות בדיני הפסקה מפני היראה ומפני הכבוד. לפי שיטת רש"י והרמב"ם, רבי מאיר סובר שההיתר היחיד להפסיק באמצע הפרק הוא סכנה, ולכן באמצע הפרק שואל ומשיב מפני היראה בלבד. בין הפרקים מותר להפסיק לשאול בשלום אביו ורבו, שכן למרות שאין חיוב להקדים להם שלום ואי ההקדמה אינה פגיעה בכבודם, מכיוון ששאלת שלום מכבדת אותם וכבוד אביו ורבו שקולים לכבוד שמים, לכן שאלה בשלומם אינה מהווה הפסק אלא מצטרפת לקבלת עול מלכות שמים שבקריאת שמע.

רבי יהודה מאמץ את תפיסתו הבסיסית של רבי מאיר, אך הוא מחלק בין שאלת שלום לעניית שלום. שאלת שלום מהווה מעשה של נתינת כבוד, אך אי עניית שלום מהווה פגיעה. האיסור לפגוע בכבוד אביו ורבו דוחה את איסור ההפסקה באמצע הפרק; האיסור לפגוע בכבוד חברו אינו דוחה את איסור ההפסקה באמצע הפרק, אך התנהגות בדרך ארץ היא חלק מקבלת עול מלכות שמים, והשבת שלום לכל אדם אינה אסורה בין הפרקים.

הרא"ש והרשב"א החולקים על הרמב"ם, מאמצים את ההבנה הבסיסית דלעיל, אך לדעתם איסור הפסקה באמצע הפרק אינו נדחה מפני הסכנה בלבד, אלא אף מפני הערך בשאלת שלום לאביו ולרבו [הרמב"ם חולק על נקודה זו וסובר שכיוון שאין חיוב לשאול בשלום אביו ורבו, אין לדחות איסור הפסקה באמצע הברכה מפני המצוה לשאול בשלום אביו ורבו, רק האיסור לפגוע בכבודם באי-ענייה דוחה את האיסור].

הראשונים דנים אם מותר להפסיק בקריאת שמע וברכותיה לדבר שבקדושה. תלמידי רבינו יונה [ז: ד"ה ר'] מביאים סברות לכאן ולכאן. מחד גיסא ניתן לטעון, שאם מותר להפסיק מפני כבוד אדם אפילו באמצע הפרק [להשיב לו שלום], ודאי וודאי שמותר להפסיק מפני כבוד שמים. מאידך גיסא ניתן לומר, שאין להפסיק בקריאת שמע שהיא כבוד שמים לצורך כבוד שמים אחר. במה עדיף כבוד שמים של קדיש וקדושה, מכבוד שמים של קריאת שמע שהוא עוסק בה כעת?

על פי החילוק שהובא לעיל בין הפסקה באמצע הפרק להפסקה בין הפרקים, ניתן לחלק גם כאן ולומר שהפסקה באמצע הברכה היא איסור, ואין לפגוע בכבוד שמים בהפסקה

⁵ על פי הסבר זה ניתן להסביר שספק הגמ' לגבי הפסקה בהלל הוא אם הפסקה בין הפרקים מפני הכבוד משתלבת רק עם קריאת שמע, שיסודה קבלת עול מלכות שמים, או גם עם הלל שיסודו פרסום הנס. חשוב לציין שהסבר זה אינו תואם את שיטת תלמידי רבינו יונה [ז: ד"ה אמר רבא] שבימים שהיחיד גומר בהם את ההלל אינו מפסיק באמצע הפרק אפילו מפני היראה, אלא את שיטת הרא"ש [ס"ה] החולק וסובר שתמיד מפסיק מפני היראה.

באמצע הברכה כדי להוסיף כבוד שמים באמירת קדיש וקדושה, אך הפסקה בין ברכה לברכה אינה איסור, וענייה לקדיש או לקדושה מצטרפת לקבלת עול שמים שבקריאת שמע. בין הראשונים לא מצאנו חילוק זה להלכה. תוס' [ד"ה שואל], רבינו יונה [ז: ד"ה ר'], ריטב"א [ד"ה מתני'] והרא"ש [סי' ה] מתירים להפסיק לקדיש ולקדושה אף באמצע הפרק. מהר"ם מרוטנברג [מובא ברא"ש שם] אוסר להפסיק, ומשמע מסתימת דבריו, שאוסר אפילו בין הפרקים.

רבי עקיבא איגר [סי' סו סע' ג אות ב] דן אם דין אמירת דבר שבקדושה כדין "מפני היראה", ומותר אפילו "לשואל" באמצע הפרק, או כדין "מפני הכבוד", ומותר רק "להשיב" באמצע הפרק, ו"לשואל" בין הפרקים. הנפקא מינה שהוא מביא ברכה על ברכים ורעמים, בקדיש ובקדושה הוא משיב לציבור שמקדשים, אך בברכה על ברכים ורעמים הוא אינו משיב לציבור ודינו כשואל.

רבי עקיבא איגר מדייק מלשון התוס' [יג: ד"ה שואל] שדין אמירת דבר שבקדושה הוא כדין "מפני הכבוד", אך הוא מוסיף שאי אפשר להכריע מכך מפני שדבריהם לשיטת רש"י שמפני היראה הוא שירא שלא יהרגנו, אך לפסק השו"ע שמפני היראה הוא אביו או רבו, כל שכן שכבוד שכינה מוגדר כמפני היראה.

נחלקו הראשונים למה מותר להפסיק, אם רק לקדיש ולקדושה, או גם ל"ברכו" ו"מודים", או אפילו לאמירת אמן.

בתוס' [יג: ד"ה שואל] מפורש שמפסיקים לקדיש ולקדושה⁶. הרא"ש [סי' ה] כותב שמפסיק לקדיש, לקדושה ולברכו. תלמידי רבינו יונה [ז: ד"ה ר'] סוברים, שמפסיקים לקדיש, לקדושה ול"ברכו" אך לא ל"מודים"⁷.

בהסבר ההיתר להפסיק, מחלקים תלמידי רבינו יונה בין קדיש וקדושה לבין ברכו. בקדיש וקדושה הם כותבים, שמפסיקים כיוון שמותר להפסיק מפני הכבוד. ב"ברכו" הם כותבים, שמפסיקים "כיוון שהיא הפסקה מועטת, לענות ברוך ה' המבורך - מותר, דאין בו כדי שאילת תלמיד לרב, דתוך כדי דבור כדבור דמי".

דברי תלמידי רבינו יונה דורשים הסבר. מה ההבדל בין הפסקה קצרה להפסקה ארוכה? ואם יש הבדל, אז מדוע לקדיש וקדושה, שהם הפסקות ארוכות, מותר להפסיק?

נראה להסביר שיש שתי הלכות שונות:

א. הפסקה לקדיש ולקדושה - קדיש וקדושה הם שבח ברמה גבוהה יותר מברכה, ולכן מפסיקים בשבילם.

ב. הפסקה ל"ברכו" ול"מודים" - חשיבותם אינה גדולה יותר מאשר חשיבותן של קריאת שמע וברכותיה, וממילא אין טעם להפסיק. אבל הפסקה לדבר שבקדושה הפחות מכדי דיבור אינה מוגדרת כהפסקה כלל, מפני שהוא מצטרף לברכה ומתבטל בה.

⁶ תוס' אומרים שאין מפסיקים ל"מודים", אלא רק שוחים. לא ברור אם כוונתם גם בקריאת שמע או רק בתפילה.

⁷ עיין בב"י [סי' סו סע' ב-ג ד"ה כתבו] שהביא שתי דעות לגבי שיטת תלמידי רבינו יונה בהפסקה ל"מודים".

כאמור, ל"מודים" אומר רבינו יונה שאין להפסיק, "שאם יאמר 'יוצרנו יוצר בראשית...' הוה ליה הפסקה גדולה". הריטב"א [ד"ה מתני' בפרקים שואל] סובר שמפסיקים אף ל"מודים", אבל רק ל"מודים אנחנו לך", שאם יפסיק לכל מודים דרבנן הוה ליה הפסקה גדולה. [רבינו יונה והריטב"א חולקים אם ניתן לומר רק "מודים אנחנו לך". לדעת רבינו יונה אם מתחיל, חייב לגמור את כל "מודים דרבנן", ולכן אסור לו להפסיק להפסקה גדולה כל כך].

הטור [סי' טו] מביא בשם הסמ"ק, שמותר להפסיק אף לאמן של "הא-ל הקדוש" ושל "שומע תפילה" [דברי הסמ"ק מבוססים על הירושלמי (ברכות פ"ד ה"ו, [ל"ו]), שלאמנים אלו יש חשיבות מיוחדת כיוון שהם מסיימים את ברכות השבח ואת ברכות הבקשה].

הטור [שם] מביא את שיטת בעל המנהיג, המתיר למי שקראו לו לתורה, לעלות אפילו באמצע קריאת שמע. הרשב"א [שו"ת ח"א סי' קפה] אוסר זאת אפילו לכהן, ואף שאין כהן אחר בבית הכנסת. ניתן להסביר שבעל המנהיג רואה עלייה לתורה ככבוד שמים, ומותר להפסיק באמצע ברכה לכבוד שמים, והרשב"א רואה עלייה לתורה כדבר מצוה, ולדבר מצוה אין להפסיק בקריאת שמע.

סיכום

קריאת שמע וברכותיה מהוות מערכת אחת, ואסור להפסיק מתחילת ברכה ראשונה לפני קריאת שמע ועד סוף הברכה האחרונה שלאחר קריאת שמע [ומכיוון שצריכים לסמוך גאולה לתפילה אסור להפסיק עד אחר התפילה]. יש חילוק בין הפסקה באמצע הפרק לבין הפסקה בין הפרקים, הפסקה באמצע הפרק מהווה איסור, והיא מותרת רק כשחשיבות ההפסקה דוחה את האיסור. הפסקה בין פרק לפרק אינה מוגדרת בצורה מוחלטת כאיסור, והפסקה לכבוד שמים אינה איסור אלא להפך - היא חלק מקבלת עול מלכות שמים.

נחלקו הראשונים בהגדרת "יראה" ו"כבוד":

רש"י ורמב"ם סוברים ש"יראה" מתייחס לאדם מסוכן שחוששים מפניו, ו"כבוד" מתייחס לאביו ורבו שחייב בכבודם. הרא"ש סובר ש"יראה" מתייחס לאביו ורבו שיש עליהם דין מורא, ו"כבוד" מתייחס לגדול ממנו בחכמה.

עוד נחלקו הראשונים אם מותר להפסיק לדבר שבקדושה, רוב הראשונים מתירים להפסיק לדבר שבקדושה, והמהר"ם מרוטנברג אוסר. בדבר שבקדושה שמותר לאמרו באמצע הפרק כלולות עניות לקדיש, לקדושה ולברכו. הריטב"א אומר שמותר לומר גם "מודים אנחנו לך", הסמ"ק מתיר אמירת אמן של "הא-ל הקדוש" ו"שומע תפילה", והמנהיג מתיר גם עלייה לתורה.

הלכה

השו"ע [סי' סו סע' א] פוסק שב"יראה" כלולים אביו, רבו וגדול ממנו בחכמה, וב"כבוד" כלול אדם נכבד [=זקן או עשיר שראוי לכבדו מחמת עשרו [משנה ברורה סק"ג]]. המגן אברהם [סק"ב וכך פוסק המשנה ברורה סק"ז] חולק על השו"ע בדין גדול ממנו בחכמה, ולדעתו הוא אינו כלול ב"יראה" אלא רק ב"כבוד".

השו"ע [סע' ג] פוסק שמפסיקים באמצע הפרק לקדיש, לקדושה, ל"ברכו" ול"מודים". ומסביר המשנה ברורה [סקי"ז] שבקדיש מפסיקים רק לאמירת "אמן יהא שמיה רבא", ולאמן שלאחר "יתברך וישתבח" [אמן זה מסיים את עיקר הקדיש]⁸; בקדושה מפסיקים רק לפסוקים "קדוש קדוש קדוש..." ו"ברוך כבוד..."; ב"ברכו" אומר: "ברוך ה' המבורך לעולם ועד" [סקי"ח]; וב"מודים" אומר: "מודים אנחנו לך" [סק"כ]. השו"ע [סע' ד] מביא שתי דעות אם מפסיקים לעלייה לתורה, ופוסק שאין מפסיקים. המשנה ברורה [סקכ"ו] פוסק שמפסיקים לעלייה לתורה, אך לכתחילה לא יקראו לו [הוא פוסק שמותר להפסיק כשאינן אחר שיקרא בתורה].

הרמ"א פוסק שמפסיקים אף לאמן של "הא-ל הקדוש", ולאמן של "שומע תפילה".

המשנה ברורה [סקי"ט] מביא שתי דעות אם מותר להפסיק לברכת רעמים וברקים, יש אוסרים שכן אין מפסיקים בברכה אחת לברכה אחרת אלא רק לדבר שבקדושה, ויש המתירים להפסיק כדי שלא יפסיד את הברכה. המשנה ברורה מכריע שבין הפרקים מותר להפסיק ובאמצע הפרק אינו מפסיק. כמו כן, הוא [סקכ"ג] פוסק כפרי מגדים ורכי עקיבא איגר שבין הפרקים מותר להפסיק לכל האמנים.

לסיכום, מפסק המשנה ברורה עולה שיש שלושה דינים בהפסקה בקריאת שמע:

א. לדבר שבקדושה [קדושה, קדיש, ברכו, מודים ואמן של הא-ל הקדוש ושומע תפילה] מפסיקים אפילו באמצע הפרק.

ב. לברכה שיפסידנה אם לא יברכה כעת [כגון עניית אמן וברכת רעמים וברקים], מפסיקים בין הפרקים.

ג. לברכה שלא יפסידנה אם לא יברכה כעת [כגון ברכת אשר יצר], אין מפסיקים אפילו בין הפרקים.

מסקנה הלכתית זו תואמת את ההבנה שהובאה לעיל. חשיבות אמירת דבר שבקדושה דוחה את האיסור להפסיק באמצע הפרק. אמירת ברכה אינה דוחה את האיסור להפסיק באמצע הפרק, אך אם יפסידנה אחר התפילה, אומרה בין הפרקים, מפני שאמירתה מצטרפת לקבלת עול מלכות שמים שבקריאת שמע. ברכה שניתן לאומרה אחר התפילה, אין צורך לאומרה כעת, וישלימנה אחר התפילה.

⁸ בהלכות תפילה [פ"ט ה"א] פוסק הרמב"ם שעונים שני אמנים אלו בלבד, ובסדר התפילה [נוסח הקדיש] מובאים שלושה אמנים נוספים. נראה להסביר שבסדר התפילה הרמב"ם מביא את מנהג התפילה, ונוהגים לומר בקדיש חמישה אמנים. בהלכות הרמב"ם מביא את הלכות קדיש, והחייב הוא לומר שני אמנים בלבד. באמצע הפרק מותר להפסיק לחיוב ואין להפסיק למנהג, ולכן פוסק המשנה ברורה שמפסיקים לשני אמנים אלו בלבד.